

امیر علی سیف‌الدین

کارشناس اقتصادی

ساماندهی کارگران مهاجر با کمک تشکل‌های کارگری

مهاجرت نیروی کار از دیرباز در جهان مرسوم بوده، اما در عصر حاضر این نوع مهاجرت نیز دستخوش تحولات بزرگی شده است. هماهنگی و همکاری کشورها با یکدیگر برای جلوگیری از ورود مهاجران، یکی از این تحولات است که پیش از این در جهان سابقه نداشت. البته کشورها برای تسهیل ورود مهاجران نیز تفاهماتی انجام می‌دهند، اما عمده دغدغه اغلب کشورها، ممانعت از ورود بی‌رویه مهاجران است. در ایران نیز همچون سایر کشورها، نیروی کار عمدتاً به دو دلیل - دستیابی به جایگاه شغلی بهتر یا برای رهایی از بحران اقتصادی - از کشور خارج می‌شود. آنچه امروز ما به عنوان مهاجرت کارگران به عراق می‌شناسیم به دلیل دوم صورت می‌گیرد. اگرچه کشور عراق به مراتب از نظر اقتصادی و سرمایه‌گذاری از کشور ماعقب‌تر است و بسیاری از نیازهای این کشور توسط همسایگان تامین می‌شود، اما قوانین کار این کشور از کارگران عراقی حمایت بیشتری می‌کند. از جمله این حمایت‌ها، پرداخت دستمزد بالاتر به کارگر (نسبت به دستمزد متوسط پرداختی در کشورهای منطقه) و پرداخت کمک‌های رفاهی، غذا و فراتر می‌آید. البته این حمایت‌ها از کارگران عراقی انجام می‌شود، اما دستمزدی که بازار کار عراق به کارگران ایرانی می‌دهد، به‌ویژه در شرایطی که بازار کار داخلی به شدت ناتوان از پاسخ‌گویی به تقاضای نیروی کار است، همچنین به این دلیل که بنگاه‌ها به راحتی قوانین دستمزد را دور می‌زنند، عراق به مقصد جذاب کارگران ایرانی تبدیل شده است. متأسفانه بسیاری از بنگاه‌ها به کارگران دستمزدی حتی پایین‌تر از نرخ مصوب وزارت کار پرداخت می‌کنند و از سویی تعداد زیادی از کارگران نیز بیمه نیستند، بنابراین منطقی است که کارگران ایرانی برای پیدا کردن کار، راهی عراق شوند. شنیده‌ها و گزارش‌هایی که برخی رسانه‌ها منتشر کرده‌اند حکایت از آن دارد که با شکل‌گیری موج ورود کارگران ایرانی به عراق - خصوصاً اقلیم کردستان عراق - کارگران ایرانی در شرایط به‌شدت نامناسب به سر می‌برند و حتی امنیت جانی آن‌ها نیز در مواردی به خطر افتاده است. موضوع دیگر اینکه در صورتی که حقوق این کارگران در عراق پایمال شود، نهادهای برای حمایت از آن‌ها وجود ندارد. طبیعتاً اگر وزارت کار، پشتیبان کارگران ایرانی باشد، ابعاد منفی مهاجرت نیروی کار ایرانی به عراق کاهش می‌یابد. وزارت کار می‌تواند در این بحث، تشکل‌های کارگری را نیز مشارکت دهد، چرا که در صورت ورود اتحادیه‌های کارگری و بررسی نیازها و خواسته‌های بازار کار عراق، فرایند ارسال نیروی کار به این کشور شکل بهتری خواهد یافت. اگر ساماندهی ورود نیروی کار ایرانی به عراق به‌موقع انجام نشود و مهاجرت شکل بی‌رویه به خود بگیرد، قابل‌پیش‌بینی است که مسئولان عراقی شرایط را برای ورود کارگران ایرانی سخت‌تر کنند و حتی ممکن است کارفرمایان عراقی سطح دستمزدهای پرداختی به کارگران ایرانی را کاهش دهند، بنابراین باید برای ساماندهی کارگران ایرانی در عراق، تمهیداتی اندیشیده شود.

مجیدی کاوه

روزنامه‌نگار

موج مهاجرت کارگران ایرانی به عراق، ادامه داد: «باید به این نکته توجه کنیم که وقتی کارگران ایرانی بازار داخلی را ترک می‌کنند، تعداد متقاضی کار در بازار کم می‌شود. یعنی تقاضای کار در قیاس با عرضه کاهش پیدا می‌کند. کاهش تقاضا شرایط بهتری برای نیروی کار در بنگاه‌ها فراهم کرده و همین مسئله باعث می‌شود بنگاه‌ها در تامین مطالبات نیروی کار کوتاهی نکنند و رفتار بنگاه‌ها به نفع و وضعیت بهتر درآمد کارگران ایرانی در این کشور، به نظر نمی‌رسد آن‌ها در مورد دیگر پارامترهای مهم، یعنی امنیت و بهداشت و تغذیه و... با شرایط مساعدی روبه‌رو باشند. از سویی بعد از این بررسی‌ها و مادیاتی که شرایط مهاجرت فراهم شد باید به دسته‌بندی نیروی کار، یعنی نیروی ساده و متخصص بپردازیم. طبیعتاً مهاجرت نیروی متخصص به نفع بازار کار کشور که به این نیرو نیازمند است، نیست و مهاجرت نیروی متخصص، کشور را با کمبود این نیرو مواجه خواهد کرد. بر همین اساس، دولت‌مدان و سیاست‌مدان نیز سعی دارند کارگران ساده را به کشورهای دیگر اعزام کنند که هم به‌مراتب شرایط بهتری برای آن‌ها رقم می‌زند و هم بازگشت دستمزد دریافتی آن‌ها به کشور که معمولاً به دلار است، باعث ارزآوری برای کشور می‌شود. این وضعیت فعلاً در بازار کار عراق حاکم است و نیروی کار ایرانی که به این کشور می‌رود، عموماً نیروی کار ساده و غیرماهر است.»

تجاری با کشوری مثل عراق نیازمند است، کمک موثری به کم‌اثر کردن تحریم‌ها خواهد کرد، البته حضور پر تعداد نیروی کار یک کشور در کشور دیگر حتی اگر این دو کشور مثل ایران و عراق قربات‌های فرهنگی و مذهبی زیادی با هم داشته باشند احساسات منفی مردم کشور مقصد را نسبت به کارگران کشور مبدا افزایش می‌دهد. به بیان دیگر، در کنار ارزآوری و بهبود مناسبات تجاری، آسیب‌ها و مشکلاتی نیز در بطن کوچ گسترده نیروی کار به کشور عراق وجود دارد که نمی‌توان چشم به روی آن‌ها بست. در مجموع حضور نیروی کار ایرانی در عراق تأثیر بدون قاعده ادامه پیدا کند و لازم است هر دو دولت تدابیری برای قاعده‌گذاری و نظم بخشیدن به این روند اتخاذ کنند.

محمود جام‌ساز

کارشناس اقتصادی

کار می‌شود باید به عواقب و نتایج این مهاجرت‌ها برای کشور و خود مهاجران دقت داشته باشیم. شرایط بازار کار کشورهایی که مهاجرپذیرند نیز باید مورد بررسی قرار بگیرد. برای مثال، باید دید آیا مهاجران بعد از ورود به کشور جدید شرایط مطلوب‌تری خواهند داشت یا خیر و کشور مقصد تا چه اندازه امنیت و بهبود دستمزد کارگران را تامین خواهد کرد. در مورد حضور کارگران ایرانی در عراق جدا از وضعیت بهتر درآمد کارگران ایرانی در این کشور، به نظر نمی‌رسد آن‌ها در مورد دیگر پارامترهای مهم، یعنی امنیت و بهداشت و تغذیه و... با شرایط مساعدی روبه‌رو باشند. از سویی بعد از این بررسی‌ها و مادیاتی که شرایط مهاجرت فراهم شد باید به دسته‌بندی نیروی کار، یعنی نیروی ساده و متخصص بپردازیم. طبیعتاً مهاجرت نیروی متخصص به نفع بازار کار کشور که به این نیرو نیازمند است، نیست و مهاجرت نیروی متخصص، کشور را با کمبود این نیرو مواجه خواهد کرد. بر همین اساس، دولت‌مدان و سیاست‌مدان نیز سعی دارند کارگران ساده را به کشورهای دیگر اعزام کنند که هم به‌مراتب شرایط بهتری برای آن‌ها رقم می‌زند و هم بازگشت دستمزد دریافتی آن‌ها به کشور که معمولاً به دلار است، باعث ارزآوری برای کشور می‌شود. این وضعیت فعلاً در بازار کار عراق حاکم است و نیروی کار ایرانی که به این کشور می‌رود، عموماً نیروی کار ساده و غیرماهر است.»

وجود ندارد و فعلاً شاهد حضور خودجوش و بی‌قاعده کارگران ایرانی در عراق هستیم و این وضعیت قطعاً مشکلاتی برای آن‌ها فراهم خواهد کرد.

حمایت دولت از کارگران داوطلب کار در عراق، میزان ایمن مهاجرت‌ها را افزایش می‌دهد بدون آنکه افزایش تعداد کارگران ایرانی در عراق، ابعاد منفی پیدا کند. از سویی دیگر، آنچه در بحث مهاجرت نیروی کار حائز اهمیت است، کمک این مهاجرت‌ها به توسعه روابط تجاری کشورها مبدا و مقصد مهاجرت است. همان‌طور که تجربه‌های جهانی نیز نشان داده، هر چه میزان مهاجرت نیروی کار از کشوری به کشور دیگر افزایش پیدا کند، روابط تجاری دو کشور نیز بهبود پیدا می‌کند و این امر در شرایطی که کشور ما در تحریم به سر می‌برد و به ارتباطات

خسارت جانی برای آن‌ها منجر شود.» حاج اسماعیلی تأکید کرد: «امنیت روانی و بهداشت و سلامت کارگران، زمانی به خطر می‌افتد که وزارت کار، همچنین مسئولان از روند این مهاجرت‌ها بی‌چگونگی آن بی‌خبر بوده یا نخواهند برای ساماندهی آن اقدامی انجام دهند. البته این موضوع نه صرفاً برای کارگران ایرانی بلکه برای کشور مقصد نیز اهمیت دارد. هرچه مهاجرت‌ها با برنامه‌تر و منظم‌تر باشد، خطرات و آسیب‌ها کاهش پیدا می‌کند و کشور عراق نیز از مهاجران استقبال خواهد کرد. در غیر این صورت احتمال رویگردانی بازار عراق از پذیرش کارگران ایرانی با بروز مشکلاتی که به دلیل ورود نامنظم نیروی کار به عراق شکل گرفته، هم وجود دارد.» این کارشناس بازار کار با اشاره به اینکه موضوع دیگر، احتمال ورود تکنولوژی‌های روز به کشور با افزایش این مهاجرت‌هاست، گفت: «مزیت مهم ورود نیروی کار به‌ویژه نیروی ماهر و متخصص به عراق، دسترسی این کارشناس بازار کار به یادآور شد: «مسئله مهم در ارتباط با این کارگران، ضرورت برنامه‌ریزی دولت و ساماندهی مهاجرت کارگران است تا در مقصد با مشکل چندانی برای تامین مسکن، بهداشت، غذا و... مواجه نشوند.»

ارزآوری کارگران مهاجر ایرانی

داریوش مهاجر، کارشناس اقتصادی، نیز با اشاره به اینکه یکی از اولویت‌های دولت، هدایت نیروی کار به بازار کار در خارج از کشور است، به «آتی‌نو» توضیح داد: «وقتی صحبت از مهاجرت نیروی

جذب نیروی متخصص و حرفه‌ای است. تعدادی از کشورها نیز که تعداد جمعیت بسیار کمی دارند یا برای برخی مشاغل سخت به نیروی انسانی نیازمندند، از جذب کارگران ساده استقبال می‌کنند که برای مثال می‌توان به کشور ژاپن اشاره کرد. کشورهایی که جمعیت بیشتری دارند، تکاپوی بیشتری برای اعزام نیروی کار به خارج دارند. همچنین بحران‌های اقتصادی، در مهاجرت نیروی کار دخیل هستند. در حال حاضر شرایط اقتصادی کشور ایران نامساعد است و امنیت اقتصادی بسیاری از گروه‌ها به‌ویژه کارگران در خطر افتاده است. حتی بعضی از بنگاه‌ها صرفاً از روی

عراق، همسایه غربی کشور ما، در ماه‌های اخیر جذابیت ویژه‌ای برای کارگران ایرانی پیدا کرده است. تحریم و عوامل دیگر دست‌به‌دست هم داده‌اند تا ارزش پول ملی ایران دچار افت شود و دینار عراق یا دلار و یورویی که از کار کردن در این کشور نصیب کارگران ایرانی می‌شود، هنگام تبدیل به ریال، جیب آن‌ها را سنگین‌تر و سفره‌شان را رنگین‌تر کند. این وضعیت موجب شده است که ابتدا برخی کارگران ایرانی در گروه‌های کوچک، راهی عراق شوند، اما به تدریج و با مشخص شدن فاصله و به بیان دقیق‌تر مزیت چندبرابری دستمزد کارگران در عراق، موج بزرگتری از کوچ کارگران ایرانی به‌ویژه از استان‌های مرزی - استان‌هایی مثل ایلام، کرمانشاه، کردستان و آذربایجان غربی که بعضاً بالاترین آمار بیکاران ایران را به خود اختصاص داده‌اند - به سمت عراق شکل گرفته است. این تحول، از دید برخی از کارشناسان باعث کاهش فشار جمعیت متقاضی در بازار کار ایران خواهد شد و از این نظر فرصتی برای اقتصاد کشور به‌شمار می‌رود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد، یک کارگر ایرانی در عراق روزی ۳۰۰ هزار تومان، یعنی ماهیانه ۹ میلیون تومان دستمزد دریافت می‌کند، در حالی که در کشور ما یک کارگر روزانه حدود ۶۰ هزار تومان و ماهانه یک میلیون و ۸۰۰ هزار تومان درآمد دارد که اگر آن را در کنار هزینه‌های معیشت بگذاریم، تنها کمی از هزینه را پوشش خواهد داد. البته فعالیت کارگران ایرانی در عراق خطراتی نیز برای آن‌ها به همراه دارد که در صورت ورود مسئولان دو کشور به روند جذب کارگران ایرانی به بازار کار عراق، روال مطلوب‌تر و نتایج بهتری خواهد داشت. از جمله این خطرات می‌توان به وضعیت ضعیف بهداشت در کشور عراق و وجود برخی از بیمارهای واگیردار در این کشور اشاره کرد که سلامت متقاضیان کار در عراق را به خطر می‌اندازد. از سویی، از آنجا که ورود این کارگران به عراق ساماندهی نشده و خارج از نظم است، مشکلاتی را نیز برای آن‌ها به‌همراه دارد. به‌عنوان نمونه، برخی از کارگران در پیدا کردن واحد مسکونی مشکلات زیادی دارند و گاه تعداد زیادی از آن‌ها در اتاق‌های کوچک و با کمترین امکانات، زندگی می‌کنند. به اعتقاد کارشناسان، ورود وزارت کار به موضوع مهاجرت کارگران ایرانی به عراق، می‌تواند تا حدود زیادی از مشکلات آن‌ها در بازار کار عراق بکاهد و از سویی به جریان این مهاجرت نظم ببخشد. مشکلات کارگران ایرانی در عراق انتقاداتی را در نمایندگان مجلس

مزایای مهاجرت‌های ساماندهی‌شده نیروی کار

دسترسی نیروی کار به تکنولوژی‌های روز

ضرورت قاعده‌گذاری برای حضور نیروی کار ایرانی در عراق

یادداشت

یکی از قواعد پذیرفته‌شده در دنیای امروز، این است که نیروی کار به‌منظور دسترسی به شرایط بهتر کار، دستمزد و امنیت اقتصادی، به کشورهای صاحب ثروت و توسعه‌یافته مهاجرت می‌کند. امروزه میزان مهاجرت‌ها افزایش پیدا کرده است و بسیاری از کشورهای مقصد، این مسئله را به‌عنوان فرصتی برای رشد و شکوفایی بیشتر اقتصاد خود، پذیرفته‌اند و برخی از کشورها نیز به‌طور کلی به مهاجرت دیدگاه منفی دارند و با وضع قوانین سخت‌گیرانه در برابر ورود مهاجران، مقاومت می‌کنند. در موضوع مهاجرت نیروی کار، آنچه مدنظر کشورهای توسعه‌یافته است،